

9. Погорецький М. А., Польовий О. Л., Яновська О. Г. Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності : монографія. Київ : Дакор, 2014. 308 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/handle/15071834/8488>.

10. Сергєєва Д. Б. Допустимість доказів в теорії та КПК 2012 року. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 80–87. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/708/625>.

11. Топчій В. В. Особливості здійснення та реалізації кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. Вип. 2 (15). С. 233–242. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-233-242](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-233-242).

12. Шумило М. Є., Погорецький М. А. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах: теоретичний та практичний аспекти. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ*. Луганськ : РВВ ЛІВС, 2001. Вип. 3. С. 199–209.

Римарчук Ольга Вікторівна,
професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент;
Бейгул Владислав Сергійович,
ад'юнкт кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України актуалізувала питання міжнародно-правової оцінки ефективного документування воєнних злочинів і злочинів проти людяності. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність Міжнародного кримінального суду (далі – МКС, Суд), на який покладено обов'язок здійснювати розслідування найбільш тяжких міжнародних злочинів та формує практику їх правової кваліфікації. Аналіз судових рішень МКС має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення для

вдосконалення діяльності українських правоохоронних органів у сфері доказування міжнародних злочинів.

Міжнародний кримінальний суд є постійною міжнародною судовою установою, створеною на підставі Римського статуту від 17 липня 1998 року [2]. Його юрисдикція поширюється на найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, а саме: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії. Основною метою діяльності МКС є притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні зазначених діянь, за умови, що національні системи правосуддя не можуть або не бажають здійснювати належне кримінальне переслідування. Важливою подією для України стала ратифікація Римського статуту та набуття статусу держави-учасниці МКС. Це створило додаткові можливості для розвитку міжнародного співробітництва у сфері розслідування міжнародних злочинів, використання напрацьованих стандартів доказування та імплементації міжнародного досвіду у вітчизняну правозастосовну практику.

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України правоохоронні органи зіткнулися з необхідністю фіксації значної кількості фактів порушення норм міжнародного гуманітарного права. Збирання доказів здійснюється шляхом проведення процесуальних дій уповноваженими органами, а також за допомогою спеціалізованих інформаційних ресурсів, зокрема платформи фіксації воєнних злочинів. Отримані матеріали використовуються як у національних кримінальних провадженнях, так і для забезпечення діяльності міжнародних судових інституцій.

Особливий інтерес для аналізу становлять справи «Прокурор проти Томаса Лубанги Дійло» [3] та «Прокурор проти Домініка Онгвена» [4], які стали важливими прецедентами у практиці МКС.

У справі Томаса Лубанги [3] МКС досліджував обставини вербування та використання дітей-солдат у збройному конфлікті в Демократичній Республіці Конго. Судом було встановлено, що обвинувачений фактично здійснював контроль над збройними формуваннями та сприяв реалізації злочинного плану щодо використання неповнолітніх у бойових діях. За результатами розгляду справи було доведено наявність необхідного обсягу доказів для постановлення обвинувального рішення.

Міжнародний кримінальний суд у справі Домініка Онгвена [4] розглядав широкий спектр воєнних злочинів і злочинів проти

людяності, вчинених під час діяльності Армії опору Господа в Уганді. Важливою особливістю цієї справи стало тривале розслідування та судовий розгляд, що свідчить про складність доведення міжнародних злочинів та необхідність ретельного аналізу значного масиву доказової інформації. Остаточні рішення у таких справах можуть прийматися через багато років після вчинення злочинів.

Однією з ключових особливостей діяльності МКС є застосування високого стандарту доказування – «поза розумним сумнівом». Практика Суду свідчить, що навіть значна кількість доказів не завжди є достатньою для постановлення обвинувального рішення. Вирішальне значення має не кількість, а якість, достовірність, взаємоузгодженість і належність доказів.

Показовою у цьому контексті є справа Жан-П'єра Бемби [5], у якій апеляційна інстанція дійшла висновку про недостатність доказів для підтвердження відповідальності обвинуваченого як командира. Незважаючи на значний обсяг зібраних матеріалів, Суд визнав, що обвинувачення не довело винуватість особи відповідно до встановленого стандарту доказування.

Зазначена практика демонструє необхідність забезпечення належної процесуальної фіксації доказів уже на початкових етапах розслідування. Для України це має особливе значення з огляду на масштаб документування злочинів, вчинених під час збройної агресії.

Починаючи з березня 2022 року, МКС здійснює розслідування у межах провадження «Ситуація в Україні» [6]. У межах цього провадження вже видано низку ордерів на арешт осіб, які підозрюються у вчиненні воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Серед них – вищі посадові особи російської федерації, щодо яких існують обґрунтовані підозри у незаконній депортації та примусовому переміщенні українських дітей з тимчасово окупованих територій України. Розслідування Суду щодо подій в Україні продовжується, а обсяг доказової бази постійно зростає. Важливим фактором ефективності такого розслідування є належна взаємодія між українськими правоохоронними органами та міжнародними інституціями.

Судова практика Міжнародного кримінального суду підтверджує, що розслідування міжнародних злочинів є складним та тривалим процесом, який потребує дотримання високих стандартів доказування. Аналіз справ свідчить про визначальне значення належного документування фактів, які можуть становити воєнні злочини або злочини проти людяності.

Для України практичне значення діяльності МКС полягає не лише в перспективі притягнення винних осіб до міжнародної кримінальної відповідальності, а й у можливості використання міжнародних стандартів доказування та методик документування злочинів. Врахування відповідного досвіду сприятиме підвищенню ефективності національної системи кримінальної юстиції та забезпеченню невідворотності відповідальності за найтяжчі порушення міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#n1361.

2. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17 лип. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

3. Прокурор проти Лубанга (The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo). URL: <https://www.icc-cpi.int/taxonomy/term/1209>

4. Прокурор проти Онгвена (The Prosecutor v. Dominic Ongwen). URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-04/OngwenEng.pdf>.

5. Прокурор проти Бемба (The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo). URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2016_02238.PDF.

6. Розслідування МКС в Україні: краш-тест для доказів, створених користувачами. (2 березня 2022). URL: <https://www.justsecurity.org/80470/>.

Свириденко Станіслав Володимирович,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Принцип правової визначеності у практиці Європейського суду з прав людини [1] поступово набув значення одного з ключових критеріїв оцінки кримінального процесуального закону, джерел кримінального процесуального права та кримінального провадження як такого. Аналіз рішень ЄСПЛ свідчить, що Суд розглядає правову визначеність як комплексну гарантію захисту особи від свавільного втручання держави у